

Mitä ruotsalainen tutkimus kertoo päiväkotien ja koulujen tasa- arvosta?

Mia Heikkilä

Sukupuoli päiväkotien ja koulujen arjessa- seminaari

TANE 2013-05-16

mia@miaheikkila.se

Päivän esitelmä

- Ruotsi sukupuolikontekstina
- Päiväkotien ja koulujen vastuu tasa-arvon edistämisessä Ruotsissa
- Sukupuolitietoinen koulututkimus historiallisesti ja teoreettisia näkökulmia
- Mitä tutkimus kertoo koulujen ja päiväkotien tasa-arvosta?

Ruotsi sukupuolikontekstina

- Korkea yleinen tietoisuus tasa-arvo-ongelmista ja perusteettomista sukupuolieroista yhteiskunnassa
- Palkkaerot noin 10 %
- Sekä päiväkoti, esikoulu että peruskoulu ovat osa opetusalaan vuodesta 1998 lähtien
- Lain tuki syrjintää vastaan
- Ruotsin hallitus asetti Delegationen för jämställdhet i förskolan (Valtuuskunta päiväkotien tasa-arvosta) 2004 ja Delegationen för jämställdhet i skolan (Valtuuskunta koulun tasa-arvosta) 2008 saadakseen selonteon tasa-arvotilanteesta päiväkodeissa ja kouluissa
- Skolverketilla (vastaava OPH) on ollut tehtävä edistää tasa-arvoa päiväkodeissa, esikoulussa ja peruskoulussa viimeiset 10 vuotta. Resurssimäärä vaihtelee 5 - 15 miljoonaa kruunua (n. 0,8-1,9 milj euroa) vuosittain

Päiväkotien ja peruskoulun vastuu tasa-arvon edistämisessä

- Lain mukaan jokaisen päiväkodin ja koulun on laadittava sekä tasa-arvosuunnitelma että yhdenvertaisuussuunnitelma (käytännössä nämä kaksi ovat yksi suunnitelma)
- Päiväkodin ja peruskoulun kansallisissa opetussuunnitelmissa päiväkodit ja peruskoulut kantavat selkeän vastuun tasa-arvon edistämisestä
- *Tasa-arvon edistäminen käsittää sekä lasten välisen tasa-arvon, henkilökunnan välisen tasa-arvon sekä toiminnan sisällön sukupuolitietoisuuden*

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.” (Lgr 11, s. 7)

Ihmiselämän loukkaamattomuus, yksilön vapaus ja koskemattomuus, samanarvoisuus, tasa-arvo naisten ja miesten välillä ja solidaarisuus heikkojen ja haavoittuvien kanssa ovat arvoja, joita koulun pitäisi edustaa ja viedä eteenpäin. (oma käänös)

”Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och för- väntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.” (Lgr 11, s.8)

Koulujen tulee aktiivisesti ja tietoisesti edistää naisten ja miesten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia. Miten tyttöjä ja poikia kohdellaan ja arvioidaan koulussa ja mitä vaatimuksia ja odotuksia heille asetetaan, muokkaa käsityksiä siitä, mikä on naisellista ja maskuliinista. Koululla on vastuu torjua perinteisiä sukupuolistereotyyppioita. Koulun on siis tarjottava oppilaille mahdollisuuksia kokeilla ja kehittää kykyjään ja kiinnostuksiaan, sukupuolesta riippumatta.

”Jos ajatellaan stereotyyppisesti vaikkapa, että kaikki miehet pitävät autoista, väitetään samalla, että niissä miehissä, jotka eivät autoista pidä, on jotain vikaa. Ikään kuin he eivät olisi oikeita miehiä.” *(Huhta & Meriläinen, 2009, s. 264)*

Mikä on tasa-arvotyön tavoite?

Tavoitteena on todellinen oikeus ilmaista identiteettejä, tunteita ja ajatuksia vapaasti, riippumatta ryhmän jäsenyydestä, johon sinä tai joku muu asettaa sinut.

Sukupuolten tasa-arvotyön edistämisen koulutuksessa on siis tarkoitus luoda koulu, jossa kaikki oppilaat ja henkilökunta saavat tuntea itsensä arvostetuiksi. Jokainen saa olla oma itsensä ja tuntea turvallisuutta riippumatta omasta sukupuoli-identiteetistä tai omasta sukupuoli-ilmaisusta.

Gustavsson, Malin 2012, s. 6

Kaikki saavat täten tuntea itsensä tasa-arvoisiksi.

”Töiden ja oppimisalan eriytyminen miesten ja naisten aloihin ei sinällään tarvitsisi olla ongelma. Ongelmia tulee siitä, kun sukupuolet ja sukupuolelle tyypilliset työt ja tehtävät **määritellään eriarvoisiksi**. Ongelmia seuraa yksilölle, joka ei halua sopeutua muotoon.”

(Huhta & Meriläinen, 2009, s.13)

Tutkimus tasa-arvokysymyksissä

Sukupuolitietoinen koulututkimus on tärkein tuki ja tietolähde päiväkotien ja koulujen tasa-arvoa edistävässä työssä.

Tasa-arvotutkimusta ei oikein ole olemassa, vaan sukupuolentutkimus näyttää nykytilanteen ja antaa analyysejä ja tulkintoja sukupuolitiedolla.

Sukupuolitutkimus päiväkodissa ja koulussa

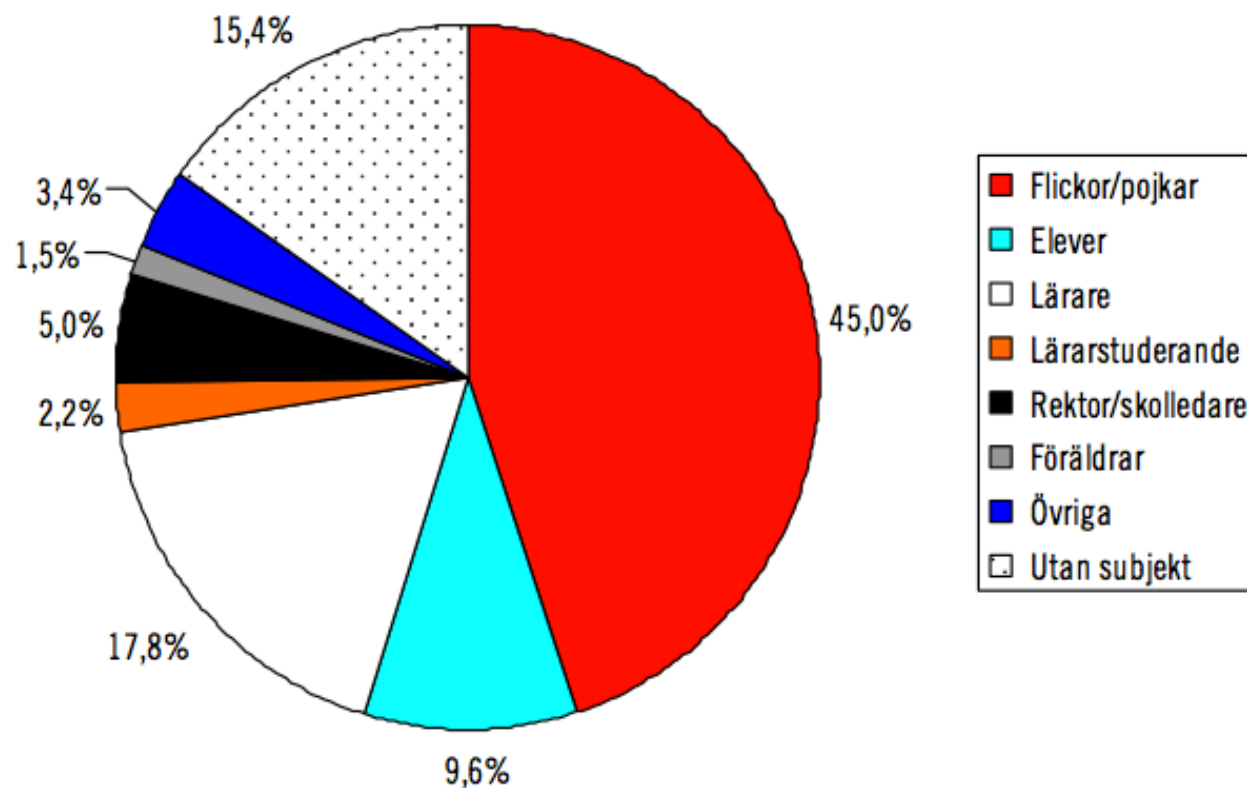
- Paljon tutkimusta tehty Ruotsissa
- Tutkimusten mukaan Ruotsissa tasa-arvoa ei olla saavutettu päiväkodeissa eikä kouluissa, mutta moni päiväkoti ja koulu tekee systemaattisesti tasa-arvoa edistävää työtä
- Liian paljon on toki ollut kysymys yksittäisten opettajien tavoitteista ja kiinnostuksesta
- Sanotaan, että on vaikeaa nähdä mitä pitäisi tehdä
- Tasa-arvo koulussa nähdään vielä usein mielipidealueena eikä alueena, josta on tukevaa tutkimuspohjaa ja tietoa

Historiallinen katsaus

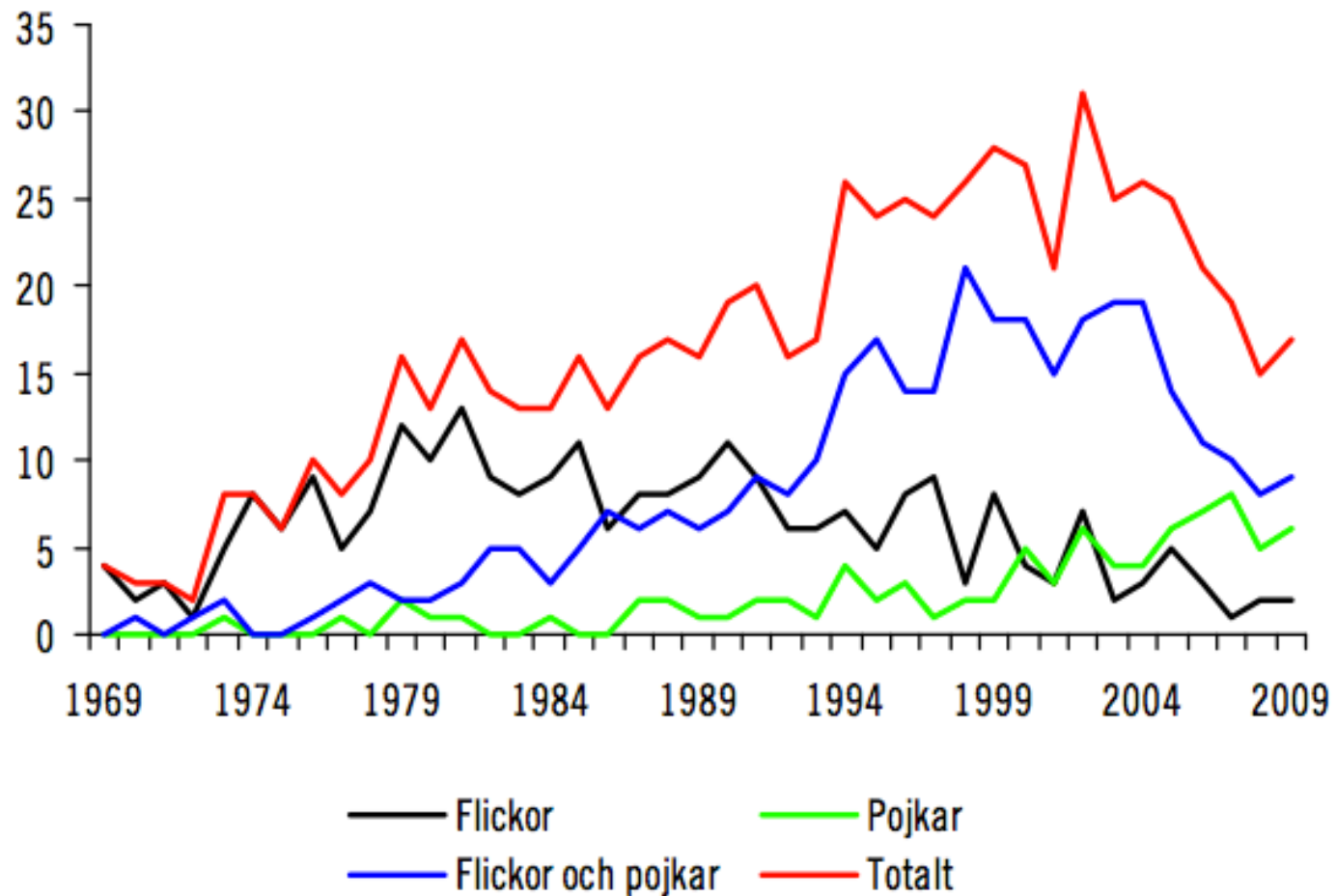
(Bondestam, Fredrik (2010). *Kunskap som befrielse? En metaanalys av svensk forskning om jämställdhet och skola 1969–2009*, SOU 2010:35, Stockholm:

(Utbildningsdepartementet)

Figur 2   **Subjekt i publikationer (n=1505)**

Figur 3 Flickor och pojkar som subjekt i publikationer (n=678)

Esimerkkejä sukupuolitietoisesta koulututkimuksesta

*Tutkimus antaa kuvan nykytilanteesta ja auttaa
ymmärtämään nykytilannetta*

Anette Hellman, 2009

Klara Dolk, 2013

(Anne-Sofie Nyström, 2012)

Håkan Larsson, Skolverket, 2010

Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola, Anette Hellman, Göteborgin Yliopisto
(*Voiko Batman olla vaaleanpunainen? Neuvottelut poikamaisesta käytännöstä ja mikä on "normaalia" päiväkodissa*)

- Käytännön toimet luokitellaan tyypillisesti poikamaisiksi tai tyttömäisiksi
- Prosessi, joka vie siihen että luokittelu tapahtuu, johtuu oletuksista että joku käyttäytyminen on oikeampaa ja luonnollisempaa eri sukupuolille
- Koska normit sukupuolten välillä ovat merkityksellisiä toiminnassa, ovat ne osa kaikkia neuvotteluja ja kaikki attribuutit ovat läsnä, kuten äänet, liikkeet, erityinen kampaus, värit ja lelut
- Neuvottelut eivät yleensä koske, jos poika tai tyttö voisi olla osa leikkiä, mutta jos sopivat merkitsijät siihen käytetään.

Katso myös Eidevald, Christian (2011). *"Anna bråkar!" – att göra jämställdhet i förskolan*. Stockholm: Liber

Tämä esimerkki näyttää muuttuvan näkökulman nykyisessä tutkimuksessa:

Kun tutkitaan kuinka sukupuoli on organisoiva periaate päiväkodeissa tai koulussa, käytetään usein kysymystä *Mitä pidetään normaalina?* – analyysikysymyksenä

Opettajien/Vanhempien/Lasten puhe siitä, että joku on ”normaalia”, paljastaa erityisiä odotuksia siitä, kuinka tyttöjen ja poikien pitäisi käyttäytyä (eri tavalla) ja että heidän pitäisi olla kiinnostuneita eri asiasta.

(Ns biologinen sukupuolitutkimus ei ole pystynyt todistamaan sitä, että poikien tai tyttöjen käyttäytyminen tai kiinnostus olisi ennaltamäärättyä)

Bångstyriga barn. Makt, normer och delaktighet i förskolan.

Tulenkestäviä lapsia. Valta, normit ja osallistuminen päiväkodissa

Klara Dolk, tutkija, Tukholman yliopisto
Väitöstilaisuus 14. kesäkuuta 2013

Mutta miten sukupuolitietoisuus toimii käytännössä? Mitä tapahtuu, kun lapset eivät aina kiitollisena ota vastaan aikuisten hyviä tarkoittavia pyrkimyksiä, vaan vastustavat sukupuolityötä kun heidän ääntään ei kuulla? Ja miten sukupuolten välisen tasa-arvotyön pitäisi myös haastaa normeja, paitsi koskien sanaa "sukupuoli", mutta myös sanoja ja käsitteitä (olla) "lapsi" ja "aikuinen"?

Att synas och lära utan att synas lära

En studie om underprestation och privilegierade unga mäns identitetsförhandlingar i gymnasieskolan.

To be seen and to learn, without being seen to learn. A study of under-achievement and identity-negotiation among privileged young men in upper-secondary school

Anne-Sofie Nyström, 2012, Uppsalan yliopisto

”Analyysissä olen tutkinut nuorten miesten identiteetin käsitettä ja miten nuoret miehet varmistuivat siitä ja kuinka he haastaisivat muiden opiskelijoiden vuorovaikutusta. Tarkoitukseni oli osoittaa kulttuurisen, sosiaalisen ja jopa taloudellisten resurssien vaikutusta nuorten miesten kykyyn saada identiteettinsä vahvistusta.”

Opetus voimistelu-aiheessa

På pojgars planhalva (Poikien kenttäpuolella), Håkan Larsson, 2010

Skolverket

”Kun opiskelijat kokevat, että opetuksen tarkoituksena on suorittaa ja kilpailla, eivät kaikki opiskelijat pidä tätä mielekkäänä opetuksena. Tämä kilpailulogiikka voi myös saada erilaisia sivuvaikutuksia, jotka voivat johtaa huolimattomuuteen silloin kun opiskelijat tekevät harjoituksen ja ehkä tekevät sen ilman pohdintaa liikkeen laadusta. Tämä voi puolestaan vaikuttaa siihen, että niiden tekemisen taso laskee.” (Skolverket, 2010, s. 7)

Sukupuolitietoinen koulututkimus: genusskolan.se

Nationella sekretariatet
för genusforskning

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Aktuellt Genusforskning Forskningspolitik Publikationer Om oss Kontakt

A-Ö | Sök info, personal etc. »

Nationella sekretariatet för genusforskning > Genusforskning > Teman > **Genusskolan.se**

Webbkarta

Genusskolan.se

- Förskola >
- Skolprestationer >
- Ämnesdidaktik >
- Utbildningsval >
- Demokrati >
- Kränkningar >
- Lärrollen >
- Kunskapsöversikter >
- Litteratur
- Metoder >
- Tidningen Genus
- Arrangemang >
- Om Genusskolan.se

Nyheter från Genusskolan.se

"Lassarna" läser mindre än "Majorna"

En fjärdedel av pojkarna och en tiondel av flickorna lämnar grundskolan med brister i läsförståelse. Problemet, möjliga lösningar och skönlitteraturens betydelse för lärandet diskuterades i ett seminarium på Skolforum i Stockholm.

- Läser man inte så tar man inte del i samhället utan hamnar i ett utanförskap. Medan lär du dig läsa och tar till dig information kommer det förmodligen att gå ganska bra för dig, sade Martin Widmark, författare till bland annat de populära böckerna om Lasse-Majas detektivbyrå.

[Läs mer här](#)

Hitta forskare

Sök på ämnesord i Greda - vår databas över genusforskare.

- Betyg
- Förskolan
- Gymnasieskolan
- Gymnastik
- Läromedel
- Matematik
- Naturvetenskap
- Pedagogik
- Skolan
- Undervisning

Alternativt kan du söka själv på [fritext i databasen Greda](#).

Videofilmer från Skolforum

Hur vet vi att genuspedagogik till jämställdhet? På Skolforum diskuterade forskare och pedagoger vad det finns för behov av forskning för skolans jämställdhetsarbete. Se videofilmer med några av föreläsarna.

[Läs mer här](#)

Rektorn - en nyckelperson för att skolan ska bli jämställd

Förankra jämställdhetsfrågan på ledningsnivå och förstärk rektorns roll. Det

Tidningen Genus

genus 19 2011

SKOLA

Sukupuolittainen koulututkimus Suomessa:
Jämställdhet i lärande

www.jamstalldhetilarande.fi

Skolinspektionen, Kvalitetsgranskning

(Laatutarkastus)

Rapport 2012:7

On paljon lastentarhanopettajia, jotka määrätietoisesti hakevat tietoa siitä kuinka he voisivat edistää tasa-arvoa ja sukupuolinäkökulmaa toiminnassaan. Suurin osa niistä kokemuksista mitkä Skolinspektionen saa tämän selonteon laatimisessa on, että moni on epätietoinen siitä, mitä opetussuunnitelma heiltä vaatii ja että tavoitteiden koetaan olevan vaikeita saavuttaa.

Loppuajatuksia

- Tänä päivänä sukupuolitutkimus Ruotsissa on sekä perustutkimusta että soveltavaa tutkimusta
- Vaikka tutkimusten mukaan on vielä paljon tehtävää tasa-arvon saavuttamiseksi, korkea yleistietoisuus aikaansaa sen, että tasa-arvotyö on käytännössä kysyttyä ja jopa vaadittua päiväkodeissa ja kouluissa
- Tasa-arvokysymykset saavat paljon huomiota ja myös tilaa mediassa
- Poikien koulumenestyksestä keskustellaan yhä laajemmin tasa-arvokysymyksenä ja sitä mitä pidetään ”normaalina” poikakäytäntönä ja sitä on pidettävä osana sosiaalista odotusta eikä ennaltamäärättynä käyttäytymisenä

Lähteitä

- Bondestam, Fredrik (2010) *Kunskap som befrielse? En metaanalys av svensk forskning om jämställdhet och skola 1969–2009*, SOU 2010:35, Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Dolk, Klara (2013) *Bångstyriga barn. Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront
- Eidevald, Christian (2011) *"Anna bråkar!" – att göra jämställdhet i förskolan*. Stockholm: Liber
- Gustavsson, Malin (2012) *Jämställdhetsarbete i praktiken. Erfarenheter från andra stadiets utbildning på svenska*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen och Folkhälsan
- Hellman, Anette (2009) *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis
- Huhta, Liisa & Meriläinen, Rosa (2009) *Feministin käsikirja*. Jyväskylä: Ajatuskirjat
- Läroplan för grundskolan, 2011 (Lgr11)
- Nyström, Anne-Sofie (2011) *Att synas och lära utan att synas lära. En studie om underprestation och privilegierade unga mäns identitetsförhandlingar i gymnasieskolan*. Uppsala: Acta Universitatis Upsalienses
- Skolinspektionen (2012) *Kvalitetsgranskning, Rapport 2012:7*
- Skolverket (2010) *På pojkars planhalva?* Stockholm: Skolverket

Kommentteja ja kysymyksiä?

Mia Heikkilä, fil toht.,

+46-707-156126

mia@miaheikkila.se

www.miaheikkila.se